

150 den. - 4,00€

2003 / 1
YIL 1 MAYIS SAYI 1

HİKMET

İLMİ ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

ADEKSAM
Eğitim, Kültür ve Sanat
Merkezi
Gostivar - Makedonya

ÖZET

Bütün diğer Balkan Türkleri gibi, Makedonya'da yaşayan Türkler de, Birinci Balkan Savaşından sonra Osmanlı askeri bu topraklardan çekilince, adeta Türk halkına karşı büyük bir vahşet ve soykırım işlenilmiştir. Ancak, maruz kaldıkları her şeye rağmen yılmamışlar yine toplumsal ve kültürel yaşamın her alanına yönelik bu topraklarda yaşamaya ve de Türk kimliğini yaşatmaya devam etmişlerdir. Umutlar İkinci Dünya Savaşına bağlanmıştır.

Savaşa katılan diğer halk ve uluslarla birlikte Türk halkı da katıldı. Bununla az da olsa bazı haklarına sahip oldular. İlk önce 1944 yılında **Birlik** gazetesi daha sonra **Sevinç ve Tomurcuk** çocuk dergileri çıkmaya başladı. Bundan sonra Türkçe ilkokullar açılmaya başladı. Okullarımızın ihtiyaçlarını karşılamak için çocuklara ait birçok kitaplar izledi. Burada kuşkusuz birinci kuşak Çocuk Edebiyatı yazarlarımızın büyük katkıları oldu. İlk önce 1949 yılında "**Makedonya Genç Türk Yazarlarının Eserleri**" edebi yapıtı çıktı.

Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının en verimli dönemi ise 1950-1965 yıllarıdır. Bu kuşağın çizmiş olduğu yönü, gelecek kuşaklar da bu yolu takip ederek, daha güzel eserlerin meydana getireceklerinin ümidindeyiz.

ABSTRACT

After the first Balkan war and the withdrawing of the Ottoman soldiers from these lands, a cruel brutality and genocide were carried out against the Turks. However, they continued their lives in the social, cultural and in the all other fields of the life and protected the identity of the Turkish nation.

The Turks, together with some other nations took place in the war and they gained some rights with this. At first, in 1944y the newspaper "**BİRLİK**", then the magazines "**SEVİNÇ**" and "**TOMURCUK**" began their lives. After that some primary schools in Turkish language were opened and of course the books that satisfy their needs followed them. There is no doubt that the first generation writers of the child literature have contributed a lot. At first in 1949 y. the literary work "**Makedonya Türk Yazarlarının Eserleri**" (The literary works of the young Turkish writers) was published.

The most fruitful period of the Turkish child literature in Macedonia were the years between 1950-1965y. We hope that the other generations will follow the line of this generation and will produce more valuable literary works.

DERGİNİN SAHİBİ
Adeksam adına Başkan
Mr. Fadıl HOCA

**DERGİNİN EDITÖRÜ ve YAYIN
YÖNETMENİ**
Dr. Numan YUSUF

DERGİNİN EDITÖR YARDIMCISI
Mr. Nazim İBRAHİM

**TASARIM VE TEKNİK
YÖNETMEN**
Mr. Alpay RECEP

DERGİNİN YAYIN KURULU
Dr. Enis RECEP
Mr. Aziz ŞEN
Mr. İsmail ŞARE
Mr. Mahmut YUNUS
Mr. İslam YUSUF
Mr. Muharem YAHYA
Mr. Affan ABAZ
Mr. Mensur NUREDDİN
Mr. Sami İSLAMOĞLU

DERGİNİN DANIŞMA KURULU
Prof. Dr. Hamdi HASAN
Prof. Dr. Yusuf HAMZAOĞLU

BİLGİSAYAR DÜZENLEME
Ayhan ŞABAN
Erdal KUKUL

İÇİNDEKİLER

*"Mustafa Şekip Tunç'un Üsküp'te
Çıkan "Yeni Mekteb" Dergisinde
Bilinmeyen Şiirleri"*
Prof. Dr. Hamdi HASAN

*"İbn Rüşd Felsefesinde Bilginin
Kaynağı Olarak Duyular Ve Akıl"*
Dr. Numan YUSUF

*"TME Rahatsızlıklarında Görüntüleme
Yöntemleri"*
Dr. Enis RECEP

*"Beden Eğitimi'nin Gelişmesinde
Kişisel Bilgisayarın Katkısı"*
Mr. Aziz ŞEN

*"Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının
Birinci Kuşak Yazarları"*
Mr. Mahmut YUNUS

*"Makedonya Halk İnançlarının Ortaya
Çıkışı, Özellikleri ve Dindeki Yeri"*
Mr. Mensur NUREDDİN

"Makedonya'ya AB Yolu Gözüktü"
Mr. İslam YUSUF

*"Resne(Makedonya) ve Yöresi Türk
Ağzının Ünlü Sistemi"*
Mr. Oktay AHMED

*"Makedonya Eğitim Sisteminde
Türkler ile Diğer Etnik Toplulukların
Katılım Oranları"*
Mr. Fadıl HOCA

MAKEDONYA TÜRK ÇOCUK EDEBİYATININ BİRİNCİ KUŞAK YAZARLARI

Mr. Mahmut YUNUS

Günümüz Rumeli Türklerinin edebiyatı çevresinde yazı dili ile meydana getirilen eserlerin yaratılan zengin bir edebiyat da kendi yolunda gelişmesini sürdürmüş ve sürdürmektedir.

Konumun **"Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının Birinci Kuşak Yazarları"** olması bir rastlantı değildir. Ancak bu ülkede Türk Azınlıklarının yaşaması, yıllarca bir ideolojinin etkisi altında bulunmaları ve o ideolojiye özgü bir edebiyat getirmelerine mecbur kalmaları, konuya sevkeden nedenlerden biri olmuştur. Bura Türklerinin yazı diline bakılırsa, birkaç mahalli kelime dışında kullandığı yazı dilinin Türkiye Türkçesi olduğu dikkatimi çekmiştir. Esasen Rumeli ağızları, ana çizgileriyle yazı dili olan İstanbul Türkçesine uymuş, dolayısıyla bu ortak dil sistemi Balkanlı Türkler için tamamen anlaşılır, daha da işlenmiş ve ifadeli bir dil olmuştur. Bunların meydana getirdikleri yazılı eserler az da olsa Türkiye Dışındaki Çağdaş bir Türk Edebiyatını oluşturmuşlardır.

Bu çalışmamda, öncelikle Makedonya Türk Çocuk Edebiyatı üzerinde duracağım. Balkan Savaşlarından, İkinci Dünya Savaşına kadar sanatçılarımız pek parlak bir Çocuk Edebiyatı sergilememişlerdir. Ancak bu alanda yazılı eserler İkinci Dünya savaşından hemen sonra ilk ciddi çalışmalar yapılacaktır. Yine de Prof. Dr. Hamdi Hasan'ın Sesler'de yayınlamış olduğu bir makalesinde, Makedonya'daki Osmanlının son yıllarında ve şimdiye kadar karanlıklar içinde kalan Sabri Cemil'in adlı eseridir. İlk eserlerini eski yazıyla Üsküp'te Kosova Matbaasında yayınlamıştır.¹ Yayınlamış olduğu eserlerinin, bazı pedagojik ve dini-didaktik eserleri dışında, çocuklar için yayınladığı on birin

¹ Hamdi HASAN, "Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler" Sesler, Sayı 293, Şubat 1995, Üsküp

* Gostivar Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı II

63
üzerinde şiir kitabıyla, Makedonya'daki Türk Çocuk edebiyatının öncüsü olduğu kabul olunabilir.²

Sabri Cemil, Çocuk şiirleriyle ilgili görüşlerini şöyle anlatır: "Şiirin çok derin ve çok yönlü bir anlamı vardır. Fakat şiir, öncelikle küçüklere vatan sevgisi aşılmalıdır. Bu onların dokusunda her ne kadar başka unsurlar varsa da, eğitici yönü ağır basmaktadır. Bu özellikleri yüzünden şiir, her türlü amacın dışında kalıp, çocuğu sanat alanında oyalayan değişik bir oyun türüdür." Onun şiir dünyasında çocuklar, kusursuz, saf, temiz, duygulu ve hayal dolu varlıklardır. Çocuk dünyasının temelini duygu oluşturdugu için yazar her şeyden önce, çocuğun kalbine hitap etmektedir. Çünkü çocuk-dünya iletişiminin temelinde, duygular ve onların çevreye yankısı yatmaktadır. Bütün bunları çocuk, oyun süresince öğrenmektedir.³

*Sular neşeli akar
Yükselir bu şarkılar
Ah ne güzel cıvıltı
Bu gün bize ne mutlu.*

Diğer bir şiirinde şairin vurgulamak istediği husus, manilerde olduğu gibi, daha çok nesir üslubunu andıran ilk dizelerden sonra, didaktik çözümün açığa çıktığı son mısralardır. Diğer şiirlerde mizah daha çok belirginleşip, sonunda taşlama veya keskin bir yergiye dönüşür.

*Bir biriyle çarpışır
Başlar boynuz kavgası
Hiç kesilmez arkası
Yuvarlanır düşerler
Suya dalar giderler
Bu dünyada ne kadar
Keçi huylu insan var.*

(Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler)

Makedonya'nın Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde bulunduğu beş yüzyıl boyunca, Üsküplü şair Zâri'den tutan ta Çağdaş Türk şiirine damgasını vuran Yahya Kemal Beyatlı'ya kadar birçok şair yetiştiren bu topraklarda, Balkan savaşlarıyla

² a.g.e
³ a.g.e

birlikte Türk Edebiyatının Susma noktasına geldiği söylenmektedir. Bu dönem için aydınlatıcı bilgiler yine Prof. Dr. Hamdi Hasan'ın yayınlamış olduğu "Makedonya'da Türkçe Eğitim ve Abdülhakim Hikmet Doğan" adlı yapıtta o zaman için büyük bir tutulabilir². Çok sayıda sanatçının eserlerindeki, çocuklara aktarılan didaktik ve öğretimsel şiirleri ve hikâyeleri yer alır.

Küçük Mektepli

*Mini mini mektepli,
Terbiyeli, edepli,
Gece, gündüz çabalar,
Derslerini hazırlar,
Onu sever hocası,
Annesiyle babası,
Aferinler alıyor,
Oh ne memnun kalıyor!..*

(Makedonya'da Türkçe Eğitim ve A.H. Doğan, S.131)

İnatçı Olmayınız

Bir gün iki inatçı piliç... bir arpa sapı buldular. Birbirine ucundan, diğeri; öbür ucundan gagalarıyla yakaladılar ve: „Ben alacağım!... sen almayacaksın!...“, „Hayır; ben alacağım!... Sen almayacaksın!...“ diye çekiştirmeye başladılar... Biraz sonra arpa koptu, her iki piliç arka üstü düştüler. Bunların halini seyreden bir serçe kuşu da; hemen onların yanına sokuldu, arpa tanelerini; yedi, karnını; doyurdu, inatçı piliçler ise... bulamaz kaldılar. (Makedonya'da Türkçe Eğitim ve A.H. Doğan, S.136)

Yukarıdaki şiir ve hikâyede görüldüğü gibi yazar her şeyden önce çocuklara eğitim alanında nasıl bir yön alacaklarını sembolik bir şekilde anlatıyor.

Fakat en değerlileri, kuşkusuz, anadiliyle Türkçe olarak yazılan okul kitaplarıdır. Bundan başka "Sabah Yıldızı Yahut Mecma-i Osmanlı Elifbasi" ile Birinci Dünya Savaşından sonra yayımlanan "I-IV Kısım Türkçe Dersleri ve I-III Kısım Din Dersleri"

² Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatı Antolojisi 7, Kültür Bakanlığı, Ankara 1997

³ Hamdi, HASAN, Makedonya'da Türkçe Eğitim ve Abdülhakim Hikmet Doğan, Birlik Yayınları, Üsküp 1998

Külliyyatları Makedonya'daki Türk Çocuk eğitiminde o dönem için 65
ayrı bir değer taşır.

İkinci Dünya Savaşına katılan Türk halkı, savaştan hemen sonra yeni kurulan devlette diğer ulus ve halklarla birlikte kendi azınlık haklarını kazanacaklar. Savaşın hâlâ devam ettiği 1944 yılının 23 aralık tarihinde, Üsküp'te ilk sayısı yayımlanan "Birlik" Gazetesinin, Makedonya Türklerinin bu Topraklardaki geleceğine dair yeni bir umut ışığı yaktığı tarihi bir gerçektir. Hiç beklenmeyen bir anda, yeni kurulan Tito rejiminde, toplumsal hayatın her alanında, Türklere karşı yaklaşımın farklı ve eski krallık rejimdekine kıyasla daha olumlu olacağını ilk inandırıcı belirticidir.

Savaştan hemen sonra yeni kurulan devlette, Her Halk ve Ulusların dillerinde okullar açılmaya başladı. Öteki dillerde olduğu gibi, Türkçe dilinde de okullar açılmaya başladı. Belki de ilk olarak Osmanlıdan sonra Türk çocukları kendi ana dilleri ile öğretim yapan okullara gitmeye başladılar. Okullarımızın ihtiyaçlarını karşılamak için birçok kitap yayınlamaya başladı. Yıllar geçince basın yayın etkinlikleri genişledi. Birlik gazetesinden mada, "Tomurcuk" ve "Sevinç" çocuk dergileri çıkmaya başladı.

Bura Türklerin edebiyatında en çok karşılaşılan tür, şiiirdir. Demek ki, sanatçılarımız genellikle yazı hayatına şiirle girmişlerdir. Şiirin arkasından kısa çocuk hikayelerin yaygınlaştığını görürüz. Her ne kadar son yıllarda roman denemeleri görülse de yine de bu türde ciddi bir eserden bahsedemeyiz. Şiirde ise, sert ve kesin tavrın giderek gevşediği ve memleket güzelliklerinin ağır bastığı dikkati çeker. Gerek şiirde, gerekse nesirde hemen her şeyi sathi olarak aldılar. Başlangıçta güzellik duygusu hakim olmadığı için, zarafet ve derinlikten uzak kalındı. Tahlillerden çok, tasvire yer verdiler. Bunda Çocuk Edebiyatının ağır basmasının da payı vardır.⁶

Başta yazarlarımız ilk eserlerini ortak kitaplarda yayınladılar ancak okurlara bir an önce yazıların ulaşmalarını istemeleridir. Böylece ilk eserler arasında Üsküp'te 1949 yılında "*Makedonya Genç Türk Yazarlarının Eserleri*" adlı ilk edebi yapıt da çıktı. Bu kitapta Şükrü Ramo, Mustafa Karahasan, Enver Tuzcu ve Necati Zekeriya'nın şiir ile düz yazıları yer aldı. Bunu da 1951'de "*Yürü Aydınlığa*" adlı yeni bir kitap izledi. Bu eserde yukarıda adı

⁶ Abdülkadir, HAYBER, *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*, Milli Eğitim Basımevi, 2001

geçen yazarlardan başka: Fahri Kaya, Şevki Mahmut ve İlhan Emin'in de şiir ve düz yazıları vardır.

1950-1965 yılları arasında Çocuk Edebiyatının önde giden eserlerinin büyük çoğunluğu çocuklara seslenen eserlerdir. Bu yıllarda merhum Necati Zekeriya'nın Makedonca olarak yayımlatmayı başardığı *"Çağdaş Makedonya Türk Çocuk Şiirleri ve Çocuk Öyküleri Antolojileri"* gösterilebilir. 1960'lı yıllarda Necati Zekeriya'nın çocuk öyküsüne yönelmesiyle öykü yaratıcılığında tekrar umut verici bir canlanma görülmeye başlayacaktır. Kuşkusuz ki bunda, onun 1961 yılında yayımlanan *"Bizim Sokağın Çocukları"* çocuk öyküleri kitabının ulaştığı başarının da büyük payı vardır. Necati Zekeriya'nın *"Bizim Sokağın Romeo ve Jüliyet'i"* çocuk hikâyelerinin de, bu hikâyeleri birbirine bağlayan konu bütünlüğü itibariyle güzel bir çocuk romanı olabileceğini söyleyebiliriz.

Ona göre sokakların en büyük sahibi çocukların olduğunu hikâyelerinde çok net ve açık bir şekilde gösterir. Hikâyelerin konusu çocukların sokaktaki oyunları, kavgaları, dargınlıkları, barışmaları, birbirlerini kıskanmaları ve sevmeleri, anne, baba ve kardeşleriyle olan ilişkileri ve okul günleriyle ilgilidir. Hikâyelerin kahramanları ortaktır. Bu bakımdan, ayrı ayrı kitaplarda da olsa, hikâyeler arasında bir bütünlük vardır. Bunların başında Orhan gelir. Yazara göre "başımızın tatlı belâsıdır" Orhan. İlk kitapta belirgin olan yalnız Orhan'dır. Ötekiler Orhan'ın çevresinde yavaş yavaş belirmeye başarlarsa da kim oldukları üzerinde pek durulmaz.

Necati Zekeriya'nın ele aldığı konularda çocukları eğitmek için iyi ve kötü olarak aldığı karakterleri bir arada vermiştir. Orhan yalan söylediğinde yada yaramazlık yaptığında ya biri yardımına koşar yada kötüyü anlayarak iyiyi bulur. Yazar her zaman Orhan'dan yana yani iyilikten yanadır. Orhan çevresindeki bütün çocukları sever. *"Düşmanlarım"* dediği kötü arkadaşlarını da bağışlamasını bilir. Yazar, eserlerindeki yaramaz ve kötü çocuklara güzel isimler vermemiştir. Onları görünüşlerine göre isimler vermiştir. Mesela: Şişko, Sırık, Fıçı, Çilli vb. *"Bizim Sokağın Romeo ve Jüliyeti"*nde Orhan, kendi gibi düşünen Sevil'i bulur. Sevil, Orhan'ın gönlündeki sevgilisidir. Eserdeki aralarında olan o romantik duygular iki çocuk adeta birbirlerini tamamlarlar. Artık

eski sokakta olduğu gibi ne bomba atılır nede sürüyle insan öldürülür.⁷

67

Zekeriya'nın çocuklara adanmış birçok şiir kitapları da vardır. "Silahşör Tavşan"daki şiirleri bütün olarak hayvanlar üzerinde ilişkilerin iyi ve kötü yönleri küçük okuyuculara örnek olarak gösterilir.

"Gelincik"te ise konular daha fazla doğayı özellikle baharı ve kışı anlatır. Bundan mada okul çağındaki çocuk ve onun günlük çevresi üzerinde toplanmaktadır.

Necati Zekeriya'nın (1964) yılında "Ninniler" çocuk şiirinde yeni bir devreye girer. Bu eserinde çocuklara gelecekteki parlak günleri ifade ediyor. Ninnilerde ki çocuklar güzel, sevimli, şen tıpkı gökyüzü, deniz ve bulutlar gibi. Şiirlerde sık sık görülen çocuk, hava, yürek, uyku, düş, türkü, kuş, kanat, bulut, sevgi, gök, gökkuşağı, rüzgâr, düdük, deniz, yıldız ve bunlara benzer sözcükler yer alır.

"Yeşil Nerde" yazarın çocuklara adanmış diğer bir şiir kitabıdır. 1975 yılında yayınladı. Kitapta 28 şiir vardır. Şiirlerin hepsi "anneciğim" kelimesiyle başlar ve ardından çocuğu ilgilendiren sorular gelir. Tabî ki soruları, çocukların en yakınları olan annelerine sorarlar. Fakat çocuğun sormuş olduğu soruları ne annesi yanıtlayabilir ne de başkaları. Bu kısacık şiirler sadece sorulardan ibarettir. Şiirlerde çocukların gerçek dünyası ve çocukta hayal özellik göze çarpar. Canlı ve cansız bütün varlıklarda insanların özelliklerini arar. İnsanların dışındaki varlıklarda insanların özelliklerini bulamadığı için, kendine şaşar, buna karşı durmadan "neden" sorusunu sorar.

Anne

Kış gelince yeşil nerde?

Onun da elleri üşür mü?

Taşır mı eldiven!

(Yeşil Nerde)

Daha ilk şiirde çocuğun hayal dolu dünyasıyla karşılaşyoruz. Hemen hemen bütün şiirinde açık bir benzetme vardır.

Hikâyelerin işlenişinde, şiirlere kıyasla daha çok olaylara ağırlık verilmiştir. Psikolojik tahliller pek durulmamıştır. Yer yer olaylarla karşılaştırılarak tasvirlerle başlanır ve hemen konuya geçilir.

Konunun işlenişinde karşılıklı konuşmalara çok yer verilir. Bunları da anlatan yine yazardır.⁸

Necati Zekeriya'nın sanatında en önemli noktalardan biri ilk hikâyelerinden son hikâyelerine kadar, nesiri ve şiiri birleştirebilmiştir. Bu da Zekeriya'nın önce şair olduğu için, şiirleri de hikâyeleri etkilemiştir. Dili sadedir, bölgesel kelimeler kullanmakta sakınmıştır.

"**Makedonya Genç Türk Yazarlarının Eserleri**" adlı kitapta yukarıda söz ettiğimiz yazarlar yanısıra Şükrü Ramo'nun on altı şiiri yer almaktadır. Biçim ve söyleyiş bakımından birbirinden farklı olmasına rağmen şairin bunları yazarken son derece güdümlü olduğu apaçık görülmektedir. Örneğin "**Cömert Bey**" şiirinde o dönemde her yerde suçlanan varlıklı kişilerden birini kınarken "**Sibyan Mektebi**" adlı şiirinde okumamış bir baba ile bilgisiz bir hoca arasında kalan bir çocuğun çilesini anlatıyor. Öteki şiirlerde de, Halk Kurtuluş Savaşını, bu savaşın erlerini ve gençlerini yüceltmek amacıyla yazılmış. Bu şiirleri arasında "**Tito**" başlıklı bir şiiri de vardır.⁹

Şükrü Ramo'nun çocukluk yılları savaş dönemidir. Eserlerinde de okuyucuyu çoğu kez savaş yıllarına götürerek vatan sevgisinin önemini gösterir.

*Uç şahinim uzaklara
Gökte serbest tüy gibi,
Neşe getir, in koluma
En sevgili kuş gibi.*

(*Vatan Birdir Unutma*)

Bu şiirinde Şükrü Ramo Şahini bir sembol gibi gösterir. Şahinle birlikte vatanında yaşayan bütün insanlara seslenmektedir. Bu birlikle vatanını seven çocuklar, yarınlarına güvenle bakabilirler.

"**Vatan Birdir Unutma**"daki şiirlerde çocukların var olan yönlerini şair anlatmaya çalışmıştır, onların tutumlarını, arkadaşlıklarını, davranışları üzerinde durulmuştur. Bu şiir kitabı hakkında **Hasan Mercan** şunu söylüyor. "Devrimimizi dile getiren, ona ışık tutan bu kitapta çocuk, çocukluk var. ustaca bağlıyor çocuğu ozan, yapıtına."

⁸ a.g.e

⁹ Kaya FAHRİ, "Şükrü Ramo'nun Çocuklar İçin Yazdığı Şiirler", *Sesler*, sayı 250/251, yıl 1990

Çağdaş zamana uyan, onu selâmlayandır ozanımız. Aya
gidenleri de unutmamış, şiirine yerleştirmiştir: 69

*Şaşmıyorum, çünkü bugün
Zaman hızla değişti
Yerde gezen canlı varlık
Aya doğru yol aldı.*

Bu şiir kitabı kendi tarihini taşıyan bir yapıttır, buna göre.¹⁰⁾

Şükrü Ramo'nun ikinci bir kitabı "Çelenk" 1959 yılında yayınlandı. Bu şiir kitabında şair, çocuklar kadar büyükleri de ilgilendirir. Çünkü çocukları yetiştirecek büyüklerdir, bu yapıtıyla da büyüklerle bir mesaj göndermek ister Ramo.

1964 yılında çocuklar için yayınlamış olduğu yeni bir kitabı da "Hoş Geldiniz"dir. Bu yapıtında yirmiden fazla şiiri yer almaktadır. Ramo, bu eseriyle çocuklara daha da yaklaşmaktadır. Her eserinde olduğu gibi bu eserinde de ağır bastığı konu vatan sevgisi ele alınmaktadır. Küçük çocukların, gençlik günlerinde ve öteki bayram günlerinde büyükler gibi olma isteği, onlar gibi vatanı koruma isteğiyle dolu oldukları görülür.¹¹

*Hopa tupa günden güne
Büyür cesur olurum
Yarın bende Anayurdu
Tam er gibi korurum*

(Hoş Geldiniz)

Çocuklar her zaman sorma ve öğrenme isteğiyle doludur. Ramo'nun bu şiirinde de görüldüğü gibi. Küçükler annelerinden öğrenmek istedikleri şey, vatanlarını kim kurtardığını ve onun için "Anne söyle bu vatani, kimler nasıl kurtardı" diyorlar.

Böyle güzelliklerle dolu olan bir vatanda dalgalanan üç renkli bir bayrak vardır. Bu bayrak vatanın sembolüdür. Bu bayrak uğruna yapılan savaşlar ve dökülen kanlardan oluşmuştur.

*Yurt bayrağı üç renkli
Üç gül açar kalbimde
Mavi beyaz kırmızı
Ortasında yıldız var.*

(Hoş Geldiniz)

¹⁰ Hasan MERCAN, *Yaprak*, Tan, Kitap Dizisi Yayını, Priştine 1985
¹¹ Abdülkadir HAYBER, *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*, M.E.B. İstanbul, 2001

Şair özel olarak çocuklara adanmış olan "Güzel Günler" adlı dördüncü kitabıyla ortaya çıkar. Bu kitabında şairin çocuklar için yazmış olduğu kırk tane şiiri vardır. Şiirlerdeki konular hep çocukluk çocuk dünyasını sığdırmıştır. Bu şiirlerinde şair küçük okurların anlayacağı bir dille insana ve insanların çevresini saran varlıkları karşı bir sevgiden bahsediyor. Ramo, kitabındaki şiirlerinde insanı benzetmeler yapmıştır. Örneğin, şiir başında ak karanfil insanı annesi sabah yıldızına benzetiyor. Başka bir şiirinde:

*Gökte uçan kuşlar da
Birbirinden korkarlar
Serçe karga güvercin
Korkar şahin kuşunda
Şahin kuşu leylekler
Korkar kara kartaldan
Kartal göklerin çarı
Yalnız korkar insandan.*

(Güzel Günler)

"Korkaklar, Gül Dikeni, Avcı Çocukla Kuş, Kim Kiminle" bu tür manzumelerindendir. Bunlardan başka, yine büyük küçük ilişkileri ve insan tabiat ilişkileri üzerinde durulmaktadır.¹²

Şükrü Ramo'nun "Güzel Günlerden" mada çocuklar için yayınlamış olduğu birkaç kitabı daha vardır, onlar **Renkli Gülüşler** (1977) ve **Küçük Damlalar'dır** (1983). Bu yıllar Şükrü Ramo'nun hiç şüphesiz en verimli yıllarıdır.

Yazarın eserlerindeki dili hakkında "Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatları" adlı kitabında değerli okutmanımız Doç. Dr Abdülkadir Hayber şöyle açıklar: "Ramo, faydalı olmayı amaç edindiği için, sanatlı ve süslü bir söyleyişten genellikle kaçmıştır. Duygu yerine anlatmayı ve doğrudan doğruya telkin benimsemiştir. Şiirlerinin dili, bu üslûp ve anlatıma uygundur. Dilde, günlük hayatın kelimelerinden ayrılmamıştır. Çocuklar için yayınlanan son kitaplarında dil üzerinde daha çok titizlik gösterdiği açıkça görülmektedir".

Yazarın şiir kitaplarından mada üç hikâye kitabı da yayınlamıştır. Bunlar **Kır Çiçeği** (1969), **Yeşil Köy** (1972), **Alevden Yıldız** (1978) hikâye kitaplarıdır.

¹² a.g.e.

71
Şükrü Ramo'nun hikâyelerindeki konular şiiirlerindeki konular
ayrı da olsa, ortak konularda birleşmektedir. Onun bütün eserleri, türleri

Yazarın yayınladığı kitaplarda yer almayan şiir ve hikâyeleri de
vardır. Onun, gazete ve dergilerde, deneme ve tanıtma türünden
yayınlanmamış birçok yazısı yer almaktadır.

Bu kuşağın diğer bir önemli çocuk yazarı **İlhami Emin**'dir.
Yazarımız yazarlık gücünü çeşitli türlerde denemiştir. İlk önce
edebiyatımıza şiirle girmiştir daha sonra hikâye, tiyatro oyunları,
film senaryoları yazmıştır. Birçok çeviri Makedoncadan Türkçeye
ve Türkçeden Makedoncaya yapmıştır. Fakat İlhami Emin her
şeyden önce şairliğiyle kendini daha fazla tanıttı. Özellikle
çocuklar için yazdığı şiirlerle ününü sağladı. Onlar için yazdığı
şiirleri 1950 yıllarında, Makedonca yayınlanan çocuk dergisinde
yayınlamaya başlamıştır. Bir ara sonra Emin, bu şiirlerini Türkçeye
çevirerek **Sevinç** aylık çocuk dergisinde ve Birlik gazetesinde
yayınladı. Bundan böyle Türkçe yazmaya devam edecektir.

Yukarıda belirtildiği gibi İlhami Emin'in Türkçe yayınlanan ilk
kitabı çocuk şiirlerinden oluşmuştur. Başta yazmış olduğu şiirlerin
bir didaktik özelliği vardır. Daha sonra çocuklar için yazdığı şiirler,
sanat açısından daha büyük bir önem taşır. 1964'te "**Ay Kedisiz
Saray**" adlı yapıtında daha kitabın başlığından da anlaşıldığı gibi
çocuklara kedisiz bir saray olarak düşündüğünü Aya götürmeye
çalışıyor. Çocukların, "**Bin Bir Gece Masaları**"ndan bildiklerini
ve sık sık okuduklarını **Uçan Kilim Masallarının**, her eve giren
televizyon karşısında eski bir masal olduğunu belirterek şair,
okuyucularını yeni yollardan yeni dünyalara götürüyor.¹³

İlhami Emin'in çocuklara ait diğer bir yapıtı da "**Güneşli
Şiirler**"dir. Şair bu kitabında istediği tek şey ortamın pırıl pırıl
güneşli olmasıdır. Bununla, güneşin insan ve çevresi için taşıdığı
değere ve öneme işaret eder. Aynı zamanda yer yuvarlağıyla
birlikte aya ışık veren büyük bir gök cismi güneşten söz etmektedir.
Ama şair çocukların güneşe gidemeyeceklerini bilerek bu defa
güneşi onların yanına getiriyor. Bu varlık tüm kâinatın en büyük
dostu olup herkesin yüzünü gözünü güldüren, çocukların türkû
söylemelerini, oyun oynamalarını sağlayan güneşten bol bol söz
ediyor. Bu nedenden bu ikinci kitabı, ilk kitabının bir devamı
olarak da sayılabilir. Ayrıca bu Ay-Güneş bağından başka hem ilk
kitabında ve hem de ikincisindeki şiirleriyle İlhami Emin, küçük

¹³ Fahri KAYA, "Şair İlhami Emin", **Sesler**, Sayı, 244/245, Yıl 1990

okurlarının evren bilgilerini zenginleştirmek ve onların hayal güçlerini geliştirmeye çalışmaktadır.¹⁴

Yazarın Çocuklara adanmış olduğu üçüncü kitabı "Kırk Dost"tır. Bu eserinde İlhami Emin, çocukların kırk dostundan yirmi masal dünyasında yaşadıklarını ve yavaş yavaş gerçek ortama dönüşü ele almaktadır. Onlara günlük hayatta çevrelerinde gördükleri varlıklar tanıtılır. Burada şiirden çok öğretici olana ortaya çıkıyor şair. Bu düşünceleri "Şiirli Alfabe" de devam eder. Çocuğun masal ve tekerlemelerle alfabeyi öğrenmeinden yanadır.

İlhami Emin'in şiiri hakkında Doç. Dr. Abdülkadir Hayber Şonları söyler: "İlhami Emin şiirlerinde klâsik ve kalıplaşmış şekillere yer vermiştir. Her zaman serbest şekilleri ve serbest vezni tercih etmiştir. Ancak Gülçiçekhane'deki şiirler ikili nazım birimleri üzerine kurulmuştur. Bu yönüyle öteliklerden ayrılmaktadır. Fakat burada bu klâsik şekle bağlı kalmamıştır." Aynı kuşağın diğer bir önemli yazarı Mustafa Karahasan'dır. Makedonya Türk Çocuk edebiyatında özel bir yeri vardır.

Yazı hayatına denemelerle girdi. İlk yapıtları "Makedonya Genç Türk Yazarlarının Eserleri" (1949) ve "Yürü Aydınla" (1951) adıyla yayınlanan kitapları yer aldı. Belki bu denemeleriyle Karahasan, Türk ulusu için büyük bir önem taşıyacaktı. Çünki İkinci Dünya Savaşından sonra açılan Türk okulları, öğrencilerin derslerini sağlayacak kitaplar olmayınca bu yapıtlar o dönem için çok değerli kitaplar olacaktır. Yazara göre yetişecek olan yazarlar ileride daha ciddi ve daha güzel eserler vereceklerdir. Bu, Türklerin kültür bakımından kalkınması ve büyük zaferler kazanmasıydı.¹⁵

Mustafa Karahasan'ın 1950'lerde yayımlanmış olduğu *Şaban Hoca ve Hacer* oyunlarında daha fazla eğitime ve öğretime önem vermektedir. Bu eserde Yazar bir üçgen oluşturuyor. Öğretmen-öğrenci-veli ve aralarındaki anlaşmazlıkları dile getiriyor. Eserde Şaban Hoca cahil olduğu için okula karşı çok ters düşünceleri vardır. Öğretmenlere güvenmiyor bu yüzden de kızını okula göndermek istemiyor. O düşünüyor ki, okula giden çocukların terbiyesi bozulur, dinsizlik öğretilir, Allah'tan, peygamberlerden kendi milletinden çocukları uzaklaştırırlar. Okula giden çocuklar

¹⁴ a.g.e

¹⁵ Makedonya Genç Türk Yazarlarının Eserleri, Önsöz, Üsküp, 1949

adetlerini ve törelerini unutabilirler. Bu yüzden Şaban Hoca çocuklarını okula koyvermek istemiyor.

Yazarın Hacer adlı piyesinde ise olay şöyle başlıyor. Henüz ilkokulu bitirir bitirmez Hacer istemeyerek çarşafa girer. Ağabeyi Üsküp'te olduğu için kız kardeşini öğretmen yetiştirme kursuna kaydettirmiş. Tabî Hacer bunu duyup çarşafını çıkarıp kursa katılacaktı, fakat babası öldüğü için Haceri büyüten amcası kursa gitmesine razı olmaz. Hacer ise ağabeyinin göndermiş olduğu mektuba dayanarak gizli gizli sevgilisiyle görüşerek Üsküp'te evleneceklerini plânlıyorlar. Fakat amcası onu başka birine veriyor tabî Hacer'in düşüncesini almadan. Müstakbel olan damat Bayram'dır. Bayram zengin fakat yaşlı bir kişidir. Bundan böyle Hacer'in bundan kurtulmasının tek ümidi ağabeyi Enver'dir. Bir gün Enver, baba dediği amcasının yanına gelerek Hacer'i Üsküp'e götürecekti. Amcasını kandırmak için yeniye eskiyi anlatmaya başlıyor: *"Baba sen ihtiyarlandın artık senin zamanın geçti yeni insanlar ve yeni hayat geldi". "Bugün hepimiz müsavî haklara sahibiz... Ayı gayrı yok. Niçin savaştık, niçin o kadar çok kan döktük? Bütün esaretlerden biz kurtulduk. Bizlerle beraber kadınlar da kurtuldular... kim bizim kurtuluşa karşı geliyor, o düşmandır, biz düşmanla savaşıyoruz..."* (Hacer, say. 35)

Tiyatrodan sonra hikâye ile ilgilenmeye başlıyor. Özellikle çocuk hikâyelerine yönelmiştir. Yazar hikâyeye genellikle bir tasvir ile başlar. Tasvire başlarken en küçük ayrıntılara kadar iner. Sebep o ki, kendisi bir yana çekilerek, gözlemci olarak olayı dıştan bakmasını sağlar. Bununla olayın içinde değildir. Bu da çocuklar için yazmasından ileri gelmektedir.

Karahasan'ın yaşamış olduğu çocukluk yılları, İkinci Dünya Savaşı yıllarıdır. Bu sebepten de, çocuklar için yazmış olduğu eserlerde savaş yıllarını bir bütünüyle eserlerine yansıtmak istemiştir. Bunları da *Küçük Erler* (1950), *Kalbin Yaşları* (1955), *Arkadaşlar* (1965), ve *Yedi Başlı Dev* (1973) çocuklar için yazdığı kitaplardır.

Mustafa Karahasan'ın *Küçük Erler* adlı kitabında muhteva bakımından Şükrü Ramo'nun *Kır Çiçeği*'nden ve Necati Zekeriya'nın *Eski Sokağın Çocukları*'ndan ayrı düşünülemez. Savaş yıllarında çocukların yaptıklarına yer veren hemen herkeste, Ömer Seyfettin'in çocuk kahramanlarının bir yönü ile karşılaşılmaktadır.¹⁷

Kalbin Yaşları'ndaki hikâyelerinde ise yazar daha fazla eğitime önem verir. Erkeklerden mada kızların da okula gitmesi için bu eser büyük bir önem taşır. Artık kadın erkek ayrımı ortadan kalkmıştır. Çünkü eskiden sadece erkek çocukları okutulmuş halde, yeni devirde kızlar da okuyarak, zamanında eğitim, öğretim görmemiş olan erkeklerle, kurslar vererek onları yetiştirmiş görevini de yüklenmişlerdir. Okumayanlar bir ustanın yanına çırak bile olamayacaklarını ifade ediyor. (*İki Mektup, Ekrem*)

Son eserinden tam on yıl sonra Karahasan, Çocuk Edebiyatı **"Arkadaşlar"** adlı yeni bir eseriyle ortaya çıkacaktır. Bu kitapta hikâyeler Adnan'ın çevresinde geçer. Önce ailedeki yeri sonra sokaktaki durumu anlatılır. Kitapta Adnan'ın doğupundan ilkökula başlamasına kadar geçen günleri anlatır. Eserde tamamiyle bir aile kavramı vardır. Ailede tamamiyle töre ve geleneklere bağlı sonsuz bir saygı vardır.

Kalbin Yaşları'ndaki hikâyeler ile **Yedi Başlı Dev**'deki hikâyeler genel olarak okulla ilgilidir. Bazı çocukların okulla davranışları, hareketleri bir sözle bütün yönleri anlatılır. Bazı öğretmenlerin öğrencilerine karşı daha ılımlı olması, yer yer ailenin çocuklarına karşı daha dikkatli olmalarına öneriyor.

Doç. Dr. Abdülkadir Hayber, Yazarımızın yazını hakkında şunları söylüyor: "Karahasan daha ilk yazdığı hikâyelerden itibaren yer yer araya girerek olayın akışına müdahale etmektedir. Hikâyenin akışını keserek anlattığı olayın sonu hakkında bilgi vermektedir.

Yayınlanan ilk hikâyelerinden itibaren Mustafa Karahasan'ın dili ve anlatımı dikkati çekmektedir. Çok sonraları yayınlanan kitaplarda sık sık rastlanılan sentaks bozuklukları ve anlatım zorluğu Karahasan'ın hikâyelerinde pek o kadar görülmez. Ancak onun çok sonraları yayınlanan eleştiri ve deneme türündeki yazılar için aynı şeyi söylemek mümkün değildir."¹⁸

Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında hizmeti geçmiş, başka bir yazarımız **Fahri Kaya**'dır. Savaşın hemen sonra açılan Türk okullarının kadro yetersizliği yüzünden o yıllarda henüz on altı yaşında olan Kaya, Türk eğitiminde öğretmen olarak çalışmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra Birlik gazetesinde ve Sevinç çocuk dergisinde görevlerde bulundu. Bundan dolayı ilk önce çocuk edebiyatıyla yazı hayatına girmesi pek doğaldır. 1951 yılında

¹⁸ bak. Abdülkadir HAYBER, *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*

yayınlanmış olduğu “İlk Adımlar” yazarın henüz çok genç olduğu yaşlarda kuvvetli bir kalemi olduğunu bu eser onun ilk kanıtıdır.

İlk Adımlar şiir kitabında yazarın kastetmiş olduğu, çocuğun okula ilk gidişi anlamına gelir. Bu eserde yazar bir köşeye çekilerek çocukları konuşturur. Çocuklar ise çevresinde gördükleri bütün varlıkları kendilerine göre ve kendi anlayışlarına göre bir takım değerlendirmeler yaparlar. Çocuğun artık çevresindeki bütün varlıklara veda etmesi gerekir, onun için “*hoşça kalın*” diyerek gider, artık okula başlamıştır. Okula ilk adımı atan çocuk artık kelebeklere, saksağanlar, bülbüller, dağlara, kuşlara, denizlere, adalara, çevresinde her ne varsa herkese veda ederek ayrılır. Fakat bu varlıklardan ayrı yaşayamayacağını belirterek geri döneceğini bildirir.

*Hoşça kalın kelebekler
Siz de küçük bülbüller
Hoşça kalın saksağanlar
Bir sözle bütün kuşlar.*

(İlk Adımlar)

Fahri Kaya'nın ikinci bir şiir kitabı **Köyden Sesler**'dir. Bu eser iki bölümden oluşmuştur. Kitapta yirmi şiiri yer alır. Bir inceleme yapılırsa birinci kitabındaki şiirlerinin devamı sayılabilir. Bu eserinin yazımında köydeki yapmış olduğu öğretmenlik yıllarının özlemi vardır yani yazarda bir nostalji görülür. Köyü bütün güzellikleriyle dile getirir, çok açık bir köy manzarası çiziyor okurlarına. Köyün sabahını, akşamını ayrı ayrı bir şekilde yansıtır. Köydeki yaşantıyı ondan sonra köyü görmeleri için can atanları, ovasını toprağını, dağını, okulunu, sokaktaki çeşmeleri, değirmenini şairin deyişiyle köyü “her şeyi” olan bir köydür.

*Değirmen taşı
Her şeyin başı,
Sonsuz bir türkü
Tutturmuş döner.*

(Köyden Sesler)

Aynı eserin ikinci bölümü ise “**Mevsimler**” adını taşır. Yazar burada bütün mevsimler üzerinde durur fakat en çok duran mevsim ilkbahar mevsimidir. Bu mevsim çiçeklerin ve kuşların mevsimidir. Başka bir deyişle gençlik ve güzellik çağıdır. İnsanla doğa iç içedir. Öyle birgün gelir ki her şey bahar kokar.¹⁹ Bu eser “**Dersten Sonra**

Çocuklar" şiiriyle biter. Bu şiirde oyun oynayan çocuklar, hayatı bazen birkaç saate, bazen birkaç dakikaya sığdırarak Çocuklar genelde sarf etmiş oldukları bin bir emekle yaptıklarını sonunda ya öyle bırakıp evlerine giderler yada yaptıkları şeyi bozarak dağılırlar.

Fahri Kaya, şiirin yanında düzyazıyla da eserler yazmıştır. Bundan mada birçok gazete ve dergilerde çocuklar için yayımlanan yazıları ve hikâyeleri vardır. Çocuklar için yazdığı hikâyeleri, *Güle* (1978) ve *Küçük Hanım* (1996) isimli kitaplarda toplamıştır.

Bu Kuşağın Yazarlarını sayarken tabî ki Nusret Dıyıcı'ya geçemeyiz. Daha çocukluk yaşlarında şiire ilgi duymuştur. Belki yazarın çocuklar için eserler yazması onun çocuk dergilerinde çalışması nedenlerden biri olacaktır. Çocuklar için yazdığı şiirlerini *"Çocuklara Ağaçlar"* (1963), *Çocukların Elleri* (1965), ve *Dereden Tepeden* (1981) adıyla üç kitapta toplandı.

Diğer yazarlarımızda çocuğu, yalnız okulda ve daha çok okul çevresinde ele aldılar. Ülkü ise öğrencilerle birlikte, çocuk kavramına yöneldi ve çocuğu, önce çocuk olarak ele aldı. Yazar çocuk şiirlerinde çocuk ve doğa temalarına daha fazla yer verdi. Doğayı genel çizgileriyle ve mevsimlere göre geçirdiği bir takım değişikliklerle ele aldı. Çevredeki varlıkları çocuklara tanıttı ve verdi. Varlıkların birbiriyle ve insanla olan ilişkilerine dikkati çekti. Ona göre biri olmadan öteki olamaz. Her varlığın bir özelliği, her nesnenin bir değeri vardır. Bunlar arasında kendisini de ihmal etmeyen şair, hiçbir şeyinin olmadığını belirterek kendisinin çocuklar arasında mutlu ve huzurlu hissetti.²⁰ Bugün dünya konjüktöründe görülen gelişme eğilimleri ve demokratikleşme yolunda, yaşadığımız ülkede birçok olumlu adımlar atılmaya başlandı. Artık Bura Türkleri için yeni bir dönemin başlıyor, ümidindeyiz. Bu çerçevede Türk asıllıların sorunlarına karşı daha ılımlı bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir. Bu olumlu gelişmeler bura sanatçıların eserlerine da yansdı.

Bugün Makedonya Çağdaş Türk Edebiyatı, hiç şüphesiz Çocuk Edebiyatı dalında en verimli sayılıyor. Ümit edelim ki, bu sahada gelecek olan kuşaklar, birinci kuşağın çizmiş olduğu yönü devam ettirip, daha da ileriye gideceklerdir.

²⁰ Daha geniş bilgi için, bak. *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*

HASAN, Hamdi, "Çocuklara Mahsus Küçük Şiirler" Sesler, Sayı 293, Şubat 1995, Üsküp

HASAN, Hamdi, , *Makedonya'da Türkçe Eğitim ve Abdülhakim Hikmet Doğan*, Birlik Yayınları, Üsküp 1998

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatı Antolojisi 7, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1997

HAYBER, Abdülkadir, *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*, Milli Eğitim Basımevi, 2001

FAHRİ, Kaya, "Şükrü Ramo'nun Çocuklar İçin Yazdığı Şiirler", Sesler, sayı250/251, yıl 1990

KAYA, Fahri, "Şair İlhami Emin", Sesler, Sayı, 244/245, Yıl 1990

MERCAN, Hasan, *Yaprak*, Tan, Kitap Dizisi Yayını, Priştine 1985

Abdülkadir HAYBER, *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*, M.E.B. İstanbul,2001

Makedonya Genç Türk Yazarlarının Eserleri, Önsöz, Üsküp,1949

